

УДК 351.88

*I. С. Федоров,
аспірант навчально-науково-виробничого центру
Національного університету цивільного захисту України*

ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ СУТНІСНОГО РОЗУМІННЯ МЕХАНІЗМІВ ФОРМУВАННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ: ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ

*I. Fedorov
Graduate student of the educational research and production center of the
National University of Civil Protection of Ukraine*

THEORETICAL AND APPLIED ASPECTS OF ESSENTIAL UNDERSTANDING OF MECHANISMS OF FORMATION OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE REGION: GENERAL THEORETICAL ASPECT

У статті комплексно досліджено концептуалізацію національних інтересів у сфері міжнародних відносин. Автором шляхом комплексного аналізу науково-методологічної літератури визначено, що виходячи із концептуалізації механізмів формування стійкого розвитку регіонів, механізм реалізації стратегії сталого розвитку на регіональному рівні повинен розглядатися як інструмент безпосереднього впливу на соціально-економічну систему, причому, з позицій вибудовування жорстких вертикальних зв'язків. Аналіз соціально-економічного становища в конкретних регіонах, спрямований на вироблення активної політики сталого розвитку, показав, що потрібен особливий підхід до вирішення проблеми стійкості розвитку, пов'язаний зі структурою економіки округу, його демографічним, національним і конфесійним складом, природними умовами, станом використання надр та їх перспективних можливостей. Проведення такого аналізу засвідчило, що для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку даного регіону необхідно дотримуватися певної ієрархії цілей і пріоритетів.

Акцентовано увагу на тому, що серед численної кількості механізмів формування стійкого розвитку особливої уваги застосовують такі методи як організаційно-технологічні, соціально-економічні; адміністративні. Зокрема, організаційно-технологічний метод, перш за все, передбачає створення спеціалізованої, виділеної організаційної структури, зоною відповідальності якої є створення, підтримка і експлуатація всієї конструкції розглядуваного механізму. Виконання посадових обов'язків здійснюється за допомогою сучасного програмно-апаратного комплексу, окремі аспекти якого використовуються для вирішення поставлених завдань, в рамках досягнення цілей сталого розвитку. Констатовано, що беззаперечним постає той факт, що всі проблеми соціального і економічного розвитку регіону неможливо вирішити без фінансового забезпечення, маючи на увазі весь комплекс бюджетного фінансування, кредитно-грошового обігу, ліквідності, а також функціонування ринку цінних паперів, адже для ринкової економіки мобілізація фінансових ресурсів і ефективне їх використання набувають провідного значення в реалізації соціальних і економічних програм.

The article comprehensively examines the conceptualization of national interests in the field of international relations. The author through a comprehensive analysis of scientific and methodological literature determined that based on the conceptualization of mechanisms for the formation of sustainable development of regions, the mechanism for implementing sustainable development strategies at the regional level should be considered as a tool for direct impact on socio-economic system. Analysis of the socio-economic situation in specific regions, aimed at developing an active policy of sustainable development, showed that a special approach to solving the problem of sustainable development, related to the structure of the district's economy, its demographic, national and religious composition, natural conditions, state of use subsoil and their prospects. Such an analysis showed that in order to ensure sustainable socio-economic development of the region, it is necessary to adhere to a certain hierarchy of goals and priorities.

Emphasis is placed on the fact that among the many mechanisms for the formation of sustainable development, special attention is paid to such methods as organizational and technological, socio-economic; administrative. In particular, the organizational and technological method, first of all, involves the creation of a specialized, dedicated organizational structure, the area of responsibility of which is the creation, maintenance and operation of the entire structure of the mechanism. Performance of official duties is carried out by means of the modern software and hardware complex which separate aspects are used for the decision of the set tasks, within the limits of achievement of the purposes of sustainable development. It stated that the fact that all the problems of social and economic development of the region cannot be solved without financial support, bearing in mind the whole range of budget financing, monetary circulation, liquidity, and the functioning of the securities market, because for a market economy mobilization of financial resources and their effective use are gaining importance in the implementation of social and economic programs.

Ключові слова: державне управління; механізми державного управління; регіональна політика; публічне управління; розвиток регіонів.

Keywords: public administration; mechanisms of public administration; regional policy; public administration; regional development.

Постановка проблеми. Глобальні державно-управлінські перетворення та реформи, що набувають особливого значення на сучасному етапі розбудови незалежності вимагають якісно-нових поглядів та орієнтирів щодо економічного розвитку, пошуку належних механізмів державного управління. Зміни у виробництві та науково-інноваційний розвиток набувають системного характеру та ставлять перед собою велику кількість завдань та викликів, найбільш важливих з яких є забезпечення повноцінного функціонування та розвитку регіону як ключового елементу глобального механізму державно-управлінської діяльності, адже регіони та осередки із найбільш розвиненими та дієвими механізмами досягають більш високих результатів як в економічних показниках, так і у соціально-демографічних та суспільно-державних спектрах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-прикладні аспекти дослідження механізмів формування стійкого розвитку регіону досить часто привертала увагу вітчизняних та закордонних вчених, зокрема таких як В. Баликоєва, А. Бутова, О. Васильєва, О. Ватченко, М. Гнидюка, З. Герасимчука, Б. Данилишина, Г. Ільченко, А. Лелеченко, Т. Миронової, Н. Нижник, Д. Стеченка, В. Трегубчака, А. Фісуна. Як правило, дослідниками та дослідницями розглядалися особливості та закономірності виникнення й становлення механізмів формування стійкого розвитку регіону з позиції політології, юриспруденції, філософії та економіки.

Водночас, зазначені вчені, як правило розглядали проблематику становлення механізмів формування стійкого розвитку регіону в цілому, або лише окремі питання, які сприяли встановленню даного інституту в Україні. Проблематика ж становлення механізмів формування стійкого розвитку регіону, з точки зору, їх сутності та концептуалізації, з позицій, державного управління ще не отримали належного теоретико-прикладного обґрунтування та дослідження.

Внаслідок чого **метою** даної статті є наукове обґрунтування та дослідження механізмів формування стійкого розвитку регіону.

Виклад основного матеріалу. В контексті пошуку дієвих методів управління регіональними

програмами розвитку економічної системи, що розглядається з точки зору досягнення нею максимального ефекту, потрібна система управління, яка, на основі достовірних і верифікованих даних, виробляла б облік всього комплексу чинників, критеріїв, умов і особливостей її функціонування. Відтак, в основі подібної системи управління повинен перебувати певний механізм, робота і вплив якого на регіональне соціально-економічне середовище призводило б до потрібного результату задля вирішення таких концептуальних завдань як належне та ефективне зростання фінансового та людського, інноваційного та виробничого, а також соціального потенціалів регіону; формування сприятливого інвестиційного клімату; координація і балансування керуючих впливів, встановлення єдиних та уніфікованих правил управління, включаючи розробку довгострокових цільових програм і проєктів; створення достатніх і необхідних умов для формування економічних відносин, які забезпечують вирішення проблем сталого соціально-економічного розвитку; підвищення добробуту і забезпечення сприятливих умов життя населення тощо.

Окрім того, на сучасному етапі державного будівництва здійснюваного на засадах розширення державного управління на місцевому рівні, особливої уваги заслуговує й структурування процесів розширеного відтворення і забезпечення рівного конкурентного середовища для учасників тих чи інших відносин, а також забезпечення пропорційності і збалансованості розвитку структурних складових регіональної соціально-економічної системи здійснюваної на основі телекомунікаційних та інноваційних ресурсах.

Розглянутий механізм оптимальним чином підходить для якісного перетворення процесів у регіональній системі в напрямку сталого розвитку при дотриманні заданих критеріїв. При цьому необхідно розуміти, що дана система не є статичною, так як, не дивлячись на наявність стійких зв'язків між елементами, через перманентну трансформації відносин і високої швидкості появи нових технологій, можлива поява факторів, що можуть зробити певний вплив на їх збалансованість [1, с. 31].

На думку окремих науковців, особливу увагу потрібно приділяти й синергетиці як основоположну теорію стійкості яка встановлюється через відповідні канали еволюції. Тим часом деякі реформаційні рішення, розраховані на радикальне оновлення суспільства, пов'язувалися з ринком і тільки з ринком. На озброєння було взято теорії лібералізму в інтерпретації Ф. Хайека і М. Фрідмана за якої так званий «принцип невидимої руки» вказує, яким чином структурована та організована система може еволюціонувати без будь-якого центрального управління [2, с. 8].

В той же час, як вказують провідні теоретики неефективне використання внутрішніх резервів і ресурсів в регіонах зумовлено в даний час як недостатньо об'єктивною оцінкою створених економічних потенціалів і їх ролі в сучасному відтворювальному процесі, так і невідповідністю сучасних заходів регулювання інтересам довгострокового соціально-економічного розвитку [3, с. 82; 4, с. 28].

Метою організаційно-економічного механізму регіону є динамічне зростання фінансового, людського, інноваційного, виробничого, соціального потенціалів, концентрація ресурсів на тих напрямках розвитку, які дають максимальний ефект в заданих тимчасових інтервалах.

Цікаво зауважити, що окремі автори говорять про включення до складу механізму стійкого розвитку трьох видів так званих підсистем, зокрема: соціальних механізмів (сукупність інструментів, правил і методів, які забезпечують розвиток та трансформацію потенціалу людей і суспільства в цілому); економічних механізмів та екологічних механізмів тощо [5, с. 41].

Водночас, серед численної кількості механізмів формування стійкого розвитку особливої уваги застосовують такі методи як організаційно-технологічні, соціально-економічні; адміністративні. Зокрема, організаційно-технологічний метод, перш за все, передбачає створення спеціалізованої, виділеної організаційної структури, зоною відповідальності якої є створення, підтримка і експлуатація всієї конструкції розглядуваного механізму. Виконання посадових обов'язків здійснюється за допомогою сучасного програмно-апаратного комплексу, окремі аспекти якого використовуються для вирішення поставлених завдань, в рамках досягнення цілей сталого розвитку.

При визначенні факторів та чинників забезпечення організаційно-економічного механізму, слід враховувати, що інформаційне забезпечення, являє собою єдину систему нормативно-довідкової інформації та повинно реалізуватися таким чином, щоб зміни, внесені одним користувачем, повинні бути доступними іншим користувачам. Тимчасова затримка доступу до інформації, пов'язана з верифікацією даних, повинна бути мінімальною.

Інфраструктурне забезпечення, під ним розуміється сукупність державних, ринкових, соціальних, а також виробничих елементів, що функціонують в єдиному інформаційному просторі. В умовах цифрової економіки рівень розвитку і якість інформаційної інфраструктури становлять особливу значимість в побудові взаємозв'язків між елементами регіональної системи.

Технологічне або науково-технічне забезпечення – це система наукових знань, доступних технологій, що забезпечують оптимальну послідовність операцій по виробленню і реалізації стратегії сталого розвитку та управління регіоном на основі реалістичної оцінки поточного стану та формування прогнозу розвитку; система освіти та підвищення кваліфікації для діючих фахівців.

Під нормативно-правовим забезпеченням, вочевидь, доцільно розуміти сукупність державних, регіональних законодавчих і нормативних актів, що забезпечують сприятливий режим стійкого розвитку, в той час, як організаційне забезпечення – це сукупність регламентів, інструкцій, звітів, стандартів, правил щодо взаємодії об'єктів і суб'єктів. Ресурсне забезпечення являє собою сукупність внутрішніх і зовнішніх

ресурсів регіону, умов, необхідних для фіксації рівноважного стану соціально-економічної системи, досягнення відповідності структури та масштабності основних видів ресурсів важливість справ, на кожному етапі стратегії сталого розвитку, завданням. Таким чином, ресурсне забезпечення – це узагальнююче поняття, яке включає в себе сукупність елементів життєдіяльності соціально-економічної системи, без якої неможливо їх функціонування.

Сутність соціально-економічних методів управління полягає в організації впливу на економічні та соціальні інтереси об'єктів управління, таким чином, щоб створити ефективно функціонуючу систему управління сталим розвитком на рівні окремого регіону.

Васильєва О. В. вказує, що домінантою екологічного вектора регіональної політики сталого розвитку має бути імператив збереження функціонування екосфери на рівні, достатньому для реалізації потреб людства. Натомість запровадження екологічного механізму передбачає збереження екологічної рівноваги, бо «за оцінкою фахівців, природа може витримати розвиток промислового виробництва в разі ігнорування екологічних аспектів не більше ніж 25 років, а надалі з'являються кризові явища у вигляді втрати лісів, спустошення, погіршення якості прісної води, втрати біологічного різноманіття» [6, с. 81–88].

Адміністративні методи управління, являють собою набір способів і засобів безпосереднього впливу на об'єкти управління, засновані на певних концептуальних детермінантах. Формою вираження впливів на об'єкти є накази, директиви, вказівки і розпорядження, виконання яких може носити як обов'язковий, так і рекомендаційний характер. Подібна система впливів заснована на жорсткому розподілі обов'язків, відповідальності і прав, які документально оформлені і закріплені в положеннях структурних підрозділів, посадових інструкцій і функціональних обов'язках [7, с. 162]. Реалізація стратегії заснована на залученні внутрішніх і зовнішніх ресурсів шляхом контрольованого виконання комплексу заходів по обраним напрямам, відповідно до довгострокової цільової програми, затвердженої вищим органом виконавчої влади регіону та дорожньою картою, яка встановлює строки і відповідальних виконавців. Таким чином, механізм реалізації стратегії сталого розвитку регіону повинен передбачати проведення органами виконавчої влади регулярного моніторингу та виконання реалізації стратегії, організацію контролю індикаторів і ключових показників ефективності. Механізм реалізації стратегії управління сталим розвитком регіональної соціально-економічної системи має складну систему, так як об'єкти управління, в свою чергу, є взаємопов'язаною системою елементів, що взаємодіють між собою за допомогою єдиного інформаційного простору, який може бути нелінійним і мати мережеву структуру [8, с. 84].

Окрім того, варто наголосити, що у відповідності до ст. 6 Закону України «Про засади державної регіональної політики» пріоритетами державної регіональної політики є: стимулювання та підтримка місцевих ініціатив щодо ефективного використання внутрішнього потенціалу регіонів для створення та підтримання повноцінного життєвого середовища, підвищення якості життя людей; зменшення територіальної диференціації за індексом регіонального людського розвитку; формування конкурентоспроможності регіонів шляхом розроблення та реалізації програм і проєктів підвищення конкурентоспроможності територій; стимулювання міжрегіональної інтеграції, інтеграції регіональних економічних, інформаційних, освітніх просторів у єдиний загальноукраїнський простір, подолання міжрегіонального відчуження; визначення проблемних територій у регіонах та реалізація державних заходів щодо вирішення проблем; створення ефективної системи охорони навколишнього природного середовища шляхом врахування екологічної складової у стратегіях регіонального розвитку, оцінювання, вирівнювання та зниження техногенно-екологічного навантаження на довкілля у регіонах; запровадження дієвих інструментів державної підтримки міжрегіональної інтеграції, виконання міжрегіональних програм і проєктів. Причому, особливу увагу варто зосередити на формуванні з урахуванням документів Ради Європи та Європейського Союзу нормативно-правової бази, необхідної для реалізації державної регіональної політики [9].

Висновки. Виходячи із концептуалізації механізмів формування стійкого розвитку регіонів, можна зробити висновок, що механізм реалізації стратегії сталого розвитку на регіональному рівні повинен розглядатися як інструмент безпосереднього впливу на соціально-економічну систему, причому, з позицій вибудовування жорстких вертикальних зв'язків. Аналіз соціально-економічного становища в конкретних регіонах, спрямований на вироблення активної політики сталого розвитку, показав, що потрібен особливий підхід до вирішення проблеми стійкості розвитку, пов'язаний зі структурою економіки округу, його демографічним, національним і конфесійним складом, природними умовами, станом використання надр та їх перспективних можливостей. Проведення такого аналізу засвідчило, що для забезпечення сталого соціально-економічного розвитку даного регіону необхідно дотримуватися певної ієрархії цілей і пріоритетів. Причому, беззаперечним постає той факт, що всі проблеми соціального і економічного розвитку регіону неможливо вирішити без фінансового забезпечення, маючи на увазі весь комплекс бюджетного фінансування, кредитно-грошового обігу, ліквідності, а також функціонування ринку цінних паперів, адже для ринкової економіки мобілізація фінансових ресурсів і ефективне їх використання набувають провідного значення в реалізації соціальних і економічних програм.

Список літератури.

1. Трегобчук В. М. Концепція сталого розвитку для України Концепція сталого розвитку для України. *Вісник Національної академії наук України*. 2002. № 2. С. 31-40.

2. Friedmen M. R. Free to choose. A Personal Statement. N.Y. 1980
3. Гранберг А. Г. Региональная экономика и региональная наука: десять лет спустя. Регион: экономика и социология. 2009. № 1.12. С. 80-86.
4. Кулініч О. М. Сталий розвиток національної економіки як ознака цивілізаційних процесів ХХІ століття. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 1(127). С. 25-31.
5. Герасимчук З. В., Вахович І. М. Організаційно-економічний механізм формування та реалізації стратегії розвитку регіону. Луцьк : Вид-во ЛДТУ, 2002. 248 с.
6. Васильєв О. В., Фісун К. А. Менеджмент регіонального розвитку : монографія. Харків : ХНАМГ, 2010. 375 с.
7. Бутов А. М. Інноваційна діяльність регіону: теоретичний аспект. *Науковий вісник НЛТУ України : зб. наук.-техн. праць*. Львів : РВВ НЛТУ України, 2009. Вип. 19.13. С. 160-166.
8. Миколайчук М. М. Особливості парадигми державного управління розвитком регіону. *Економіка будівництва і міського господарства*. 2009. № 2. С. 81-88.
9. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 р. №156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення: 14.08.2018).

References.

1. Tregobchuk, V. M. (2002), "The concept of sustainable development for Ukraine", *Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine*, vol. 2, pp. 31-40.
2. Friedmen, M. R. (1980), Free to choose. A Personal Statement. N.Y.
3. Granberg, A. G. (2009), "Regional Economics and Regional Science: Ten Years Later", *Region: economics and sociology*. vol. 1.12, pp. 80-86.
4. Kulinich, O. M. (2012), "Sustainable development of the national economy as a sign of civilizational processes of the XXI century", *Current economic problems*. vol. 1., pp. 25-31.
5. Gerasymchuk, Z. V. and Vakhovych, I. M. (2002), *Organizacijno-ekonomichnij mekhanizm formuvannya ta realizacii strategii rozvitku regionu* [Organizational and economic mechanism of formation and implementation of the strategy of the region], LSTU Publishing House a monograph, Lutsk:, Ukraine.
6. Vasiliev, O. V. and Fisun, K. A. (2010), *Menedzhment regional'nogo rozvitku* [Management of regional development], KNAMG, Kharkiv, Ukraine.
7. Butov, A. M. (2009), "Innovative activity of the region: theoretical aspect", *Scientific Bulletin of NLTU of Ukraine*. vol. 19.13, pp. 160-166.
8. Mykolaychuk, M. M. (2009), "Features of the paradigm of public administration of regional development", *Economics of construction and urban economy*. vol. 2, pp. 81-88.
9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine "On the principles of state regional policy", available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (Accessed 14 Aug 2018).

Стаття надійшла до редакції 20.08.2018 р.